

Вініченко О.М.

ЦІЛІ І ЗАВДАННЯ І СИСТЕМИ ДИНАМІЧНОГО КОНТРОЛЮ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Контроль являє собою як функцію управління, так і елемент системи управління. Результати здійснення контролю впливають на функціонування всього підприємства, адже він наскрізь пронизує усю його діяльність. Зазначено, що в сучасних умовах функціонування з метою ефективної діяльності підприємства необхідна організація системи динамічного контролю. Визначено, що важливими елементами системи контролю є цілі і завдання. Проаналізовано підходи фахівців до визначення цілей і завдань системи контролю. Запропоновано визначити три головних цілі цієї системи динамічного контролю: оперативну (запобігання помилок на підприємстві), тактичну (забезпечення ефективного функціонування підприємства) та стратегічну (забезпечення розвитку підприємства). Визначені основні завдання за рівнями цілей, що реалізуються. Встановлено взаємозв'язок між цілями, задачами та видами контролю.

Ключові слова: цілі, задачі, система контролю, контроль, підприємство.

Постановка проблеми. Контроль здійснюється у всіх сферах та галузях господарства держави. На мікрорівні з метою ефективного функціонування підприємств контроль застосовується як елемент системи управління, що забезпечує зворотний зв'язок, та як функція управління. Як елемент системи управління контроль охоплює усі функції підприємства: адміністративні, технічні, організаційні та інші. Як функція управління контроль застосовується до всього що є на підприємстві. Контроль здійснюється або безпосередньо керівництвом підприємства, або спеціалізованим підрозділом підприємства, або визначеною зовнішньою структурою, яка спеціалізується на контрольній діяльності. Але незалежно від суб'єкта здійснення контролю, його результати впливають на функціонування всього підприємства, адже контроль наскрізь пронизує усю діяльність підприємства. Отже організація системи динамічного контролю діяльності підприємства, зокрема його соціально-економічного розвитку, є досить актуальною проблемою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

На макрорівні проблема контрольної діяльності підприємств є досить цікавою темою для дослідження як вчених, так і фахівців-практиків. Цією проблемою займається велике коло фахівців: М. Альберт, М.В. Борисенко, Т.А. Бутинець, Р.Л. Дафт, Л.В. Дікань, В. Дірей, К. Друрі, О.П. Зайцева, Л.А. Жигун, Є.А. Касюк, М. Коултер, М. Мескон, С.П. Робинс, Ф. Хедоурі та багато інших спеціалістів [1, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 16, 18]. Тема контролю підприємств є досить різноманітною та охоплює широкий

спектр питань, важливими з яких є формулювання цілей та постановка завдань системи контролю. Система контролю, як елемент (підсистема) системи управління має свої цілі і завдання. Адже для того, щоб система контролю в середині підприємства виконувала свої функції та була ефективним інструментом його діяльності, необхідно правильно визначити цілі і завдання цієї системи.

Формулювання цілей статті. Мета статті – визначити цілі та завдання системи динамічного контролю соціально-економічного розвитку підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведемо дослідження щодо питання, як визначають цілі та завдання контролю підприємства в науковому та практичному середовищі.

Мета контролю – перевірити, чи все виконується відповідно до прийнятої програми, наказів і встановлених принципів, визначити помилки. Тобто дія контролю спрямована на визначення хибних поглядів на справу і помилок, щоб можливо було їх своєчасно уникнути або виправити та не повторювати. Контроль повинен засвідчити, що програма існує, виконується, застосовується все для того, щоб підприємство як соціально-економічна система у доброму стані, що розпорядництво здійснюється згідно з прийнятими принципами, правильно виконується й функціонує [15].

Студопедія визначає контроль як одну з основних функцій системи управління. Контроль здійснюється на основі спостереження за поведінкою керованої системи з метою забезпечення оптимального її функціонування (вимірювання досягнутих результатів і співвіднесення їх із очікуваними результатами). На основі даних контролю здійснюється адаптація системи, тобто прийняття оптимальних управлінських рішень.

На думку авторів студопедії під контролем розуміють систему спостереження і перевірки

© Вініченко Олена Миколаївна, к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту, докторант Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпропетровськ, тел.: 0505209421, e-mail:helen_v@email.ua

процесу функціонування і фактичного стану керованого об'єкта, яка реалізується з такою метою:

- оцінки обґрунтування й ефективності прийнятих управлінських рішень;
- оцінки результатів реалізації цих рішень;
- виявлення відхилень у функціонуванні об'єкта (від прийнятих рішень, від установлених правил і норм);
- розроблення заходів із виправлення виявлених відхилень;
- розроблення заходів з коригування управлінських процесів із метою профілактики деструктивних відхилень;
- усунення перепон для оптимального функціонування об'єкта [12].

О.С. Кравченко вважає, що головними цілями системи контролю є:

- забезпечення управлінського персоналу інформацією щодо відхилень фактичних параметрів від визначеного рівня;
- забезпечення необхідної бази для прийняття управлінських рішень.

А для досягнення цілей необхідне вирішення таких завдань:

- відповідність системи контролю стандартам і стратегії підприємства;
- формування джерел і каналів передачі інформації щодо діяльності підприємства;
- оптимальне використання ресурсів для контролю [13].

На думку Л.В. Дікань, Є.В. Дейнеко контроль здійснюється з метою виконання поставлених завдань та досягнення визначеної керівництвом мети [6].

К.Друрі визначає мету контролю в діяльності підприємства як з'ясування того, що відбувається на підприємстві [8].

Узагальнюючи думки М. Альберта, М. Мескона, Ф. Хедоурі доходимо висновку, що головна мета контролю – забезпечення досяг-

нення підприємством своєї мети, що реалізується шляхом вирішення таких завдань:

- своєчасна оцінка можливого впливу непередбачуваних подій на діяльність підприємства;
- запобігання виникненню кризових ситуацій;
- підтримання успішної діяльності підприємства [14].

Жигун Л. А. визначає мету контролю як бажаний результат, стан, що виникають в залежності від керуючого впливу на контрольований об'єкт управління. Під результатом, в даному випадку, розуміють наслідок, що виникає під впливом реалізації цілей. В свою чергу, ціль виникає у тому випадку, коли є проблема, тобто розбіжність між бажаним та дійсним. Але треба додати, що мета залежить не тільки від бажання, а й від наявності реальних можливостей її досягнення [9].

Різноманітність цілей контролю визначається різноманітністю об'єктів та числом існуючих в них характеристик:

- забезпечення злагодженої роботи підрозділів (підприємств) з метою досягнення найвищих техніко-економічних показників;
- дотримання графіків робіт;
- виконання виробничої програми;
- спостереження за станом контрольованого об'єкта;
- виконання договірних обов'язків;
- збереження та ефективність виконання різноманітних ресурсів;
- забезпечення ефективного функціонування підприємства;
- своєчасна адаптація підприємства до змін внутрішнього і зовнішнього;
- забезпечення стійкості і максимального розвитку в умовах конкуренції [9].

Досягнення мети контролю забезпечується реалізацією завдань, які можливо розподілити за певними ознаками (табл. 1).

Таблиця 1

Завдання контролю [9]

Ознака завдань	Характеристика завдань
Характер спрямованого впливу на зміни стану контрольованого об'єкта	- прискорення; - стабілізація; - оптимізація; - спостереження стану контрольованого об'єкта.
Підтримання показників ефективності управління підприємством	- відповідність діяльності підприємств цільовим установкам і орієнтирам; - стійкість підприємства з фінансово-економічної, ринкової і правової точок зору; - збереження ресурсів і потенціалу підприємства; - відповідний рівень повноти і точності первинних документів та якості первинної інформації з метою успішного керівництва й прийняття ефективних управлінських рішень; - безпомилкова реєстрація господарських операцій і обробка щодо них інформації; - дотримання робітниками підприємства внутрішніх стандартів; - дотримання законодавчих актів.
Організація контролю	- виявлення реального стану справ контрольованого об'єкта; - порівняння фактичного стану контрольованого об'єкта з його заданим значенням критеріїв.

Представлені завдання обумовлюють створення на підприємстві ефективної контрольної системи.

В.В. Бурцев відносить до основних цілей системи внутрішнього контролю:

- зниження фінансових витрат;
- своєчасна адаптація підприємства до змін внутрішнього і зовнішнього середовища;
- зберігання та ефективне використання різноманітних ресурсів і потенціалів підприємства [2].

Досягнення визначених В.В. Бурцевим цілей забезпечується реалізацією таких завдань:

- відповідність діяльності підприємства цільовим установкам і орієнтирам;
- стійкість підприємства з фінансово-економічної, ринкової та юридичної точок зору;
- збереження ресурсів і потенціалу підприємства;
- відповідний рівень та якість первинної документації та інформації;
- раціональне використання всіх видів ресурсів;
- виконання внутрішніх стандартів підприємства;
- виконання державних законодавчих актів [2].

У сучасних умовах здійснення діяльності на підприємстві повинна функціонувати система динамічного контролю. Саме динамічний контроль, тобто контроль, який забезпечує пристосування функціонування та розвитку підприємства до умов внутрішнього та зовнішнього середовища, що постійно змінюється, тобто сприяє вияв-

ленню факторів середовища, визначенню та зменшенню їх впливу на роботу підприємства.

На думку автора, до основних цілей системи динамічного контролю слід віднести три цілі: запобігання помилкам, забезпечення ефективного функціонування підприємства та забезпечення розвитку підприємства.

Мета системи контролю – це бажаний стан системи контролю, кінцевий результат її функціонування.

Цілі можливо визначити за рівнем: оперативні, тактичні, стратегічні.

Оперативні цілі – повсякденні цілі, що мають підпорядкований характер по відношенню до тактичних цілей та забезпечують їх досягнення. Оперативні цілі майже не акцентуються самі по собі, вони скоріше конкретизують дії щодо досягнення тактичних цілей [4].

Але, на нашу думку, оперативна ціль системи динамічного контролю є досить вагомим фактором, бо саме завдяки досягненню цієї мети існує можливість здійснення ефективного функціонування та розвитку підприємства.

Тактична мета – це не загальна, а максимально конкретна, мета, яка обов'язково досяжна та наближає до стратегічної мети [16].

Стратегічна мета – «це орієнтир діяльності суб'єкта, сенс його розвитку. В узагальненому вигляді вона полягає у забезпеченні тривкого збалансованого економічного відтворення суб'єкта стратегії та конкретизується залежно від системних характеристик суб'єкта» [16].

З огляду на сказане вище, можливо розподілити цілі системи динамічного контролю соціально-економічного розвитку підприємства за трьома напрямками (рис. 1).

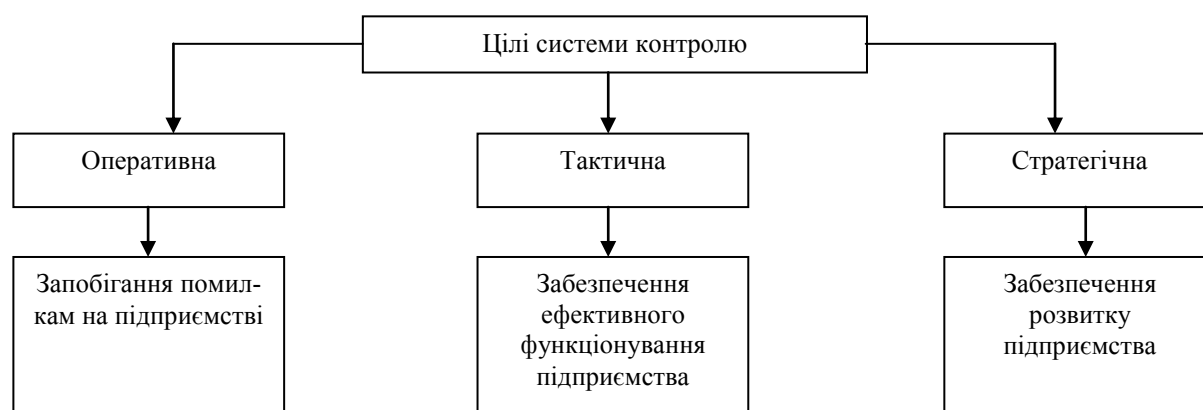

Рис. 1. Головні цілі системи динамічного контролю соціально-економічного розвитку підприємства*

* Авторська розробка

Досягнення цілей потребує вирішення певних завдань. Завдання системи контролю – це перелік послідовних дій, спрямованих на досяг-

нення мети системи контролю. Завдання слід формулювати у відповідності до видів контролю системи динамічного контролю (табл.2).

Таблиця 2

Взаємозалежність цілей, завдань та видів контролю системи динамічного контролю соціально-економічного розвитку підприємства*

Ціль	Вид контролю	Завдання контролю
Оперативна	Адміністративний	- забезпечення відповідності діяльності підприємства цільовим установкам і орієнтирам; - забезпечення злагодженої роботи підрозділів; - адаптація до змін умов внутрішнього і зовнішнього середовища; - профілактика деструктивних відхилень; - усунення перепон у функціонуванні підприємства; - запобігання виникненню кризових ситуацій; - забезпечення джерел інформації щодо діяльності підприємства.
	Економічний	- оцінка наявності ресурсів; - спостереження за станом контрольованого об'єкта; - моніторинг використання та збереження ресурсів.
	Фінансовий	- забезпечення своєчасності, правильності та повноти нарахування податків; - забезпечення безпомилковості реєстрації господарських операцій; - забезпечення дотримання бюджету; - запобігання необґрунтованим витратам; - запобігання фінансовим махінаціям.
	Виробничий	- запобігання простоям та неефективному використанню виробничих потужностей.
	Соціальний	- запобігання порушенням трудової дисципліни; - запобігання порушенню соціальних стандартів та нормативів; - запобігання виробничому травматизму.
	Технічний	- профілактика браку.
	Технологічний	- дотримання технологій виробництва.
	Маркетинговий	- забезпечення проведення маркетингових досліджень.
	Інженерний	- моніторинг справності обладнання, комунікацій, тощо.
Правовий	- оцінка доцільності та правомірності перевірки підприємства державними правоохоронними та контролюючими органами; - оцінка дотримання на підприємстві вимог нормативно-законодавчих актів; - оцінка безпечності договорів з контрагентами для діяльності підприємства.	
Тактична	Адміністративний	- забезпечення ефективного функціонування підприємства; - дотримання робітниками підприємства внутрішніх стандартів; - порівняння фактичного стану об'єкта контролю з заданим значенням критеріїв; - розроблення заходів щодо виправлення виявлених відхилень; - розроблення заходів з коригування управлінських процесів.
	Економічний	- оцінки ефективності прийнятих управлінських рішень; - збереження та використання потенціалу підприємства.
	Фінансовий	- зниження фінансових витрат; - аналіз показників, які характеризують результати господарювання підприємства та його економічний потенціал; - дотримання обліково-фінансової і амортизаційної політики підприємства; - забезпечення ефективного функціонування системи обліку та звітності.
	Виробничий	- виконання виробничої програми; - дотримання графіка виконання робіт; - забезпечення ефективного використання виробничих потужностей.
	Соціальний	- забезпечення підвищення кваліфікації персоналу; - забезпечення охорони праці; - забезпечення соціальних стандартів та нормативів.
	Технічний	- забезпечення якості товарів та послуг.
	Технологічний	- забезпечення ефективності технологічних процесів.
	Маркетинговий	- дослідження існуючих ринків збуту та конкурентного середовища.

	Інженерний	- забезпечення безперебійної роботи та своєчасності виконання ремонтних робіт; - дотримання техніки безпеки
	Правовий	- виявлення помилок стосовно дотримання нормативно-законодавчих актів; - виконання договірних обов'язків.
Стратегічна	Адміністративний	- забезпечення розвитку або стійкості в умовах зростання конкурентного середовища.
	Економічний	- забезпечення розширення діяльності підприємства.
	Фінансовий	- забезпечення фінансової незалежності підприємства; - забезпечення підвищення вартості підприємства; - формування фінансових резервів, що забезпечують стійкість підприємства в умовах коливання ринкової інфраструктури.
	Виробничий	- забезпечення ефективності використання виробничих потужностей.
	Соціальний	- забезпечення підвищення соціальних стандартів та розвитку соціальної інфраструктури.
	Технічний	- забезпечення вдосконалення якісних характеристик товарів та послуг.
	Технологічний	- забезпечення удосконалення існуючих та впровадження новітніх технологій.
	Маркетинговий	- моніторинг перспективних ринків збуту.
	Інженерний	- забезпечення переобладнання, модернізації, удосконалення, тощо інфраструктури та виробничих потужностей.
	Правовий	- дослідження нормативних актів, які мають відношення до розвитку підприємства з метою виявлення вузьких місць у законодавстві; - оцінка нових для підприємства функцій державних правоохоронних та контролюючих органів, які будуть стосуватися діяльності підприємства у випадку розвитку.

* Складено автором на основі обробки наукової літератури [2, 6, 8, 9, 12, 13, 14]

Висновки і перспективи подальших досліджень. За результатами проведеного дослідження автором:

- представлено підходи фахівців щодо визначення цілей системи контролю та завдань, необхідних для реалізації цих цілей;

- у відповідності до системи динамічного контролю запропоновано три рівні визначення цілей та три головні цілі цієї системи: оперативну (запобігання помилок на підприємстві), тактичну (забезпечення ефективного функціонування підприємства) та стратегічну (забезпечення розвитку підприємства). Такий розподіл дозволяє визначитися з делегуванням функцій контролю на рівнях управління підприємством;

- визначені основні завдання за рівнями цілей, що реалізуються. Правильне визначення

завдань спрямоване на ефективну реалізацію цілей, а отже на функціонування всієї системи контролю загалом;

- акцентовано увагу на важливості досягнення оперативних цілей та вирішенні необхідних для їх реалізації завдань, що забезпечує більш ефективне функціонування та розвиток підприємства;

- встановлено взаємозв'язок між цілями, завданнями та видами контролю. Такий підхід дозволяє визначитися з професійним фахом спеціаліста, що здійснює певні контрольні функції.

Перспективним напрямом подальшого дослідження є формування базової системи динамічного контролю соціально-економічного розвитку підприємства.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисенко М. В. Організація і методика внутрішнього контролю на підприємствах: автореф. дис. к. е. наук: 08.00.09 / Київський національний торговельно-економічний ун-т / М. В. Борисенко. – К., 2008. – 21 с.
2. Бурцев В. В. Управленческий контроль на предприятии: методология и организация : Управленческий учёт. В.В. Бурцев.– 2005. – № 4. Электронный ресурс – Режим доступа к ресурсу.: <http://www.upruchet.ru/articles/2005/4/4341.html>.
3. Бутинець Т. А. Внутрішній контроль: елементи організації системи / Т. А. Бутинець // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. / Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. Випуск 2(11) Відпов. редактор д.е.н., проф. Ф. Ф. Бутинець. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – С. 21–42.
4. Второв Е. Целеполагание – принципы постановки целей. Егор Второв. [Электронный ресурс] – Режим доступа к ресурсу.: <http://personalizing.info/целеполагание/>.
5. Дафт Р. Л. Менеджмент. Р.Л. Дафт– СПб: Питер, 2002. – 832 с.: ил. – (серия «Теория и практика менеджмента»). – ISBN 5-272-00240-7.
6. Дікань Л. В., Організація внутрішнього контролю в бюджетній установі: прикладний аспект питання / Л.В. Дікань, Є.В. Дейнеко // Бізнес-інформ. – 2013. – № 10. – С. 296–301.
7. Дирей В. Поняття і значення економічного контролю для мінімізації расходов и максимизации доходов предприятий / В. Дирей // Бухгалтерский учёт и аудит. – 2011. – № 2. – С. 49–56.

8. Друри К. Управленческий и производственный учёт / Колин Друри; пер. с англ. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 1071 с.
9. Жигун Л. А. Менеджмент: современные основы организации контроля на предприятии / Л. А. Жигун. – Рост н/Д: Феникс. 2007. – 469 с. – ISBN 978-5-222-12056-9.
10. Зайцева О. П. Корпоративный внутренний контроль: принципы, организация, интеграция подходов / О. П. Зайцева, Б. А. Аманжолова / Экономика и менеджмент. – 2011. – № 6. – с. 125-130.– Электронный ресурс/ Режим доступа: http://www.misbfm.ru/sites/all/files/2011-6_str125_130.pdf.
11. Касюк Е. А. Внутренний корпоративный контроль: принципы и интеграция подходов к организации [Электронный ресурс]: Е. А. Касюк / Вестник Омского университета серия «Экономика». – 2014. – № 3. – с. 38-44.– Режим доступа к ресурсу.: http://www.omeco.ru/science/journal/doc/03_2014.pdf. – Название с экрана.
12. Контроль. Студопедия. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://studopedia.ru/8_3599_kontrol.html.
13. Кравченко О. С. МУКа – Модель управления компанией. Учебный курс. Контроль/ Кравченко О. С. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.klubok.net/pageid672.html>.
14. Мескон М., Основы менеджмента. М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури – М., 1994. Москва: Издательство "Дело", 1997. – 704 с. – Режим доступа: http://tourlib.net/books_men/meskon.htm.
15. Мета контролю [Электронный ресурс]:. – Режим доступа до ресурсу.: <http://www.frontmanagement.org/fomants-1581-1.html>.
16. Робинс С. П., Коултер М. Менеджмент, С.П. Робинс, М. Коултер. 6-е издание.: пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильмс», 2002. – 880 с.: ил. – Парал. тит. англ. – ISBN 5-8459-0231-2.
17. Тактическая цель: Энциклопедии и словари: Менеджмент, маркетинг, торговля. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://enc-dic.com/marketing/Takticheskaja-cel-1983.html>.
18. Яровенко Г. М. Організація внутрішнього контролю в системі управління фінансовими потоками підприємств: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.09 / Державна академія статистики, обліку та аудиту Держкомстату України / Г. М. Яровенко. – К., 2008. – 21 с.

REFERENCES

1. Borysenko M. V. (2008). Orhanizatsiia i metodyka vnutrishn'oho kontroliu na pidpriemstvakh [The organization and methods of internal control at enterprises]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
2. Burcev V. V. (2005). Upravlencheskij kontrol' na predpriatii: metodologija i organizacija [Management control of the company: methodology and organization]. *Upravlencheskij uchjot - Management Accounting*, 4. – Retrieved from: <http://www.upruchet.ru/articles/2005/4/4341.html> [in Russian].
3. Butynets' T. A. (2008). Vnutrishnij kontrol': elementy orhanizatsii systemy [Internal control: the elements of the system organization]. F. F. Butynets' (Eds.), *Problemy teorii ta metodologii bukhhalters'koho obliku, kontroliu i analizu - Theory and methodology of accounting, control and analysis: International collection of scientific works / Ser. Bukhhalters'kyj oblik, kontrol' i analiz*. Issue 2(11), (pp. 21-42). Zhytomyr: ZhDTU [in Ukrainian].
4. Vtorov E. *Celepolaganie – principy postanovki celej [Targeting - the principles of goal setting]*. Retrieved from: <http://personalizing.info/celepolaganie/> [in Russian].
5. Daft R. L. (2002). *Menedzhment [Management]*. Saint Petersburg: Piter, (ser. «Teorija i praktika menedzhmenta»). ISBN 5-272-00240-7 [in Russian].
6. Dikan' L. V. & Dejneko Ye. V. (2013). Orhanizatsiia vnutrishn'oho kontroliu v biudzhethnij ustanovi: prykladnyj aspekt pytannia [The organization of internal control in the budgetary institution: Applied aspect of the question]. *Biznes-inform – Business-Inform*, 10, 296-301 [in Ukrainian].
7. Direj V. (2011). Ponjatie i znachenie jekonomicheskogo kontrolja dlja minimizacii rashodov i maksimizacii dohodov predpriatij [The concept and importance of economic control in order to minimize costs and maximize profits for companies]. *Buhgalterskij uchjot i audit – Accounting and audit*, 2, 49-56 [in Russian].
8. Druri K. (2002). *Upravlencheskij i proizvodstvennyj uchjot [Management and production accounting]*. Moscow: JuNITI-DANA [in Russian].
9. Zhigun L. A. (2007). *Menedzhment: sovremennye osnovy organizacii kontrolja na predpriatii [Management: modern fundamentals of control at the enterprise]*. Rostov na Donu: Feniks. ISBN 978-5-222-12056-9 [in Russian].
10. Zajceva O. P. & Amanzholova B. A. (2011). Korporativnyj vnutrennij kontrol': principy, organizacija, integracija podhodov [Corporate Internal Control: Principles, organization, integration of approaches]. *Ekonomika i menedzhment – Economy and Management*, 6, 125-130. Retrieved from: http://www.misbfm.ru/sites/all/files/2011-6_str125_130.pdf. [in Russian].
11. Kasjuk E. A. (2014). Vnutrennij korporativnyj kontrol': principy i integracija podhodov k organizacii [Internal corporate control: principles and integration of approaches to the organization]. *Vestnik Omskogo universiteta serija «Jekonomika» - Bulletin of Omsk University, series "Economics"*, 3, 38-44. Retrieved from: http://www.omeco.ru/science/journal/doc/03_2014.pdf. [in Russian].
12. *Kontrol' [Control]*: Studopedija. Retrieved from: http://studopedia.ru/8_3599_kontrol.html [in Russian].
13. Kravchenko O. S. *MUKa - Model' upravlenija kompaniej. Uchebnyj kurs. Kontrol' [MMC - Management model of the company. Training course. Control]*. Retrieved from: <http://www.klubok.net/pageid672.html> [in Russian].
14. Meskon M., Al'bert M. & Hedouri F. (1997). *Osnovy menedzhmenta. [Basics of management]*. Moscow: Izdatel'stvo "Delo". Retrieved from: http://tourlib.net/books_men/meskon.html [in Russian].
15. *Meta kontroliu [The goal of control]*. Retrieved from: <http://www.frontmanagement.org/fomants-1581-1.html> [in Ukrainian].
16. Robins S. P. & Koulter M. (2002). *Menedzhment, 6-e izdanie [Management, 6th edition]*. Moscow: Izdatel'skij dom «Vil'ms». ISBN 5-8459-0231-2 [in Russian].
17. Takticheskaja cel': Jenciklopedii i slovari [The tactical goal: encyclopedias and dictionaries]: *Menedzhment, marketing, tovgovlja – Management, marketing, trade*. Retrieved from: <http://enc-dic.com/marketing/Takticheskaja-cel-1983.html> [in Russian].
18. Yarovenko H. M. (2008). Orhanizatsiia vnutrishn'oho kontroliu v sistemі upravlinnia finansovymy potokamy pidpriemstv [The organization of internal control in the management system of financial flows of the enterprises]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

Одержано 15.09.2015 р.